

De helsepedagogiske skolene i friskolelovgivningens vold gjennom skiftende tider

- Et felles humanistisk bakgrunnsbilde

Knut Dannevig og Reinhard Junghans.

Tekst: Knut Dannevig. Foto: Sissel Jenseth.

Hele det frivillige sosialterapeutiske arbeidsfeltet har sine røtter og sin opprinnelige drivkraft i medmenneskelig engasjement, pionerinnsats og utvikling av spesielle innsikter. Dette sosiale arbeidsfeltet frembragte tidlig også egne friskoler, skoler drevet i samme ånd. Skolene var rettet inn mot elevgrupper som i sin tid falt utenfor. Det var ungdom og unge voksne med sosiale tilpasningsproblemer og rusavhengighet på den ene siden, og grupper av funksjonshemmede som blinde og døve på den andre siden. Pionerarbeidet var en del av den tids sivilsamfunn gjennom ideell bakgrunn og frivillig innsats. Innsatsen var oppofrende og fjern fra ethvert mål om økonomisk gevinst. Tvert imot; det uselviske var en forutsetning. Det implisitte prinsippet var at tjenester innen et felt for grunnleggende sosiale behov, aldri kan bli en vare, det vil alltid være et gjensidig samarbeidende partsforhold. Det kan derfor heller aldri målstyres opp mot fikserte, kvantifiserbare resultater, slik man kan det i vareproduksjonen. Økonomisk gevinst er blitt et tema i vår tid. Store, private helse- og skoleforetak med kommersielt preg utfordrer offentlige tjenester og sosialterapeutiske institusjoner som arbeider på ideelt grunnlag. Disse foreta-

kenes eksistens synes å vinne en politisk definisjonsmakt over regler og lover. De virker derved indirekte inn også på friskoler. Det vil denne artikkelen vise et eksempel på. Dette er tilstander som ingen hadde drømt om for en 30-40 år siden.

Pionerprosjekter

Pionerarbeidet innen det sosiale feltet ga oss de første sosialt innrettede friskoleinitiativene. Da Norge fikk sin andre friskolelov, Privatskoleloven av 1985, førte dette pionerarbeidet til at loven fikk en egen passus som åpnet adgang for statstilskudd, ikke bare til ordinære friskoler på grunnskole- og videregående nivå, men også for statstilskudd til de som trengte det mest; friskoler for funksjonshemmede og for unge med sosioemosjonelle problemer. Loven betegner disse skolene som «skoler særskilt tilrettelagt for funksjonshemma». Begrepet funksjonshemmet tolkes med en viss vidde. Loven av 1985 ga 100% driftsstøtte på reelt grunnlag, inkludert husleie. Dette var en tid for medvind. Primært var det to hovedkategorier av særskilt tilrettelagte friskoler som kunne ta imot denne driftsstøtten; de helsepedagogiske steinerskolene og de kristne videregående friskolene rettet inn mot unge mennesker med rusproblematikk og sosioemosjonelle vansker. Det er et hovedpoeng i denne fremstillingen å vise at disse to hovedkategorier av tilrettelagte friskoler har noe til felles i sin bakenforliggende historikk, gjennom ideelle initiativer. Vi kan også si at fellesnevneren er omsorg. På lignende måte burde vi kunne se at disse skoler har noe felles også i dagens situasjon; felles utfordringer overfor statlige myndigheter; departement og Storting. De burde ha mye å vinne på et bredt og langsiktig samarbeid.

De forskjellige sosialterapeutiske tradisjonene med røtter i kristne miljøer, er klart de eldste. Her til lands kom de antroposofiske helsepedagogiske hjemmene på femtitallet, de første var Granly Stiftelse og Helgeseter. Senere kom Rostadheimen, Vidaråsen og Landsbybevegelsen. På Helgeseter og Granly var det skoler lenge før disse fikk offentlige tilskudd. Skolene var del av den totale driften, både faglig og økonomisk. Skoler for utviklings-

hemmede var den gang noe nytt. Den første friskole for barn som benyttet seg av den lovhjemlede driftsstøtten fra 1985, var Andebu Hjem for Døve i Vestfold, med sin pionerpedagogikk for døvstumme. Hjemmet for Døve var blitt grunnlagt i 1931 av presten Conrad Svendsen. Friskolen på Andebu kalles i dag for Signo Skole og den har lenge vært et viktig kompetansesenter innen sitt felt. Et interessant trekk i forhistorien til Privatskoleloven av 1985 er hvordan Kristelig Folkeparti har stått fadder for friskolelovgivningen i Norge og i særdeleshet overfor den lovreform som åpnet for 100% driftsstøtte til skoler for elever med særskilte behov.

Mikaelifeiring på Ljabruskolen 2013. Foto: Ljabruskolen.

Røtter er mer enn historie

En god skole vil alltid være erfaringsbasert. Gjennom uopphørlig å speile de enkelte elevers behov, kan det oppstå en erfaringskultur. Friskolene for elevgrupper med spesielle behov, har utviklet seg gjennom dette arbeidet. Slike pionermiljøer kan ikke bestilles eller opprettes bare ved et offentlig vedtak eller ved et privat firmakonsept. Disse undervisningsmiljøene utvikles i den grad insitamentene fra den idemessige forhistorie videreutvikles gjennom enkeltmenneskers engasjement og samarbeid i felles ånd. For et stort tre er røttene mer enn bare historikk. Røttene er på hvert tidspunkt livsnødvendige. Røttene er nødvendige festepunkter og de leverer de byggende substanser i en strøm og i en form som ikke synes utenfra før veksten er fullført gjennom resten av treet. Dette organiske bildet gjelder også for de friskoler det her handler om og deres rotfestede idegrunnlag. Noe kommer i tillegg til dette. I det daglige har alle nok med sitt, men hvis ingen samarbeider og kjemper for deres felles interesser, for deres eksistensvilkår og frihet, vil friskolene trues. Slik sett er det behov for at alle disse friskolene med røtter i det frivillige sosialterapeutiske felt samarbeider. Hvis ikke, kan friskole etter friskole bli liggende som vindfall med opprevne røtter sprikende i været. Et overdrevent bilde? Les videre!

Bondevik 2 regjeringen

Våren 2002 kom kunnskapsminister Kristin Clemet i Bondevik 2 regjeringen med lovforslag om å ta våre skoler helt ut av friskoleloven. I klartekst: Alle friskoler særskilt tilrettelagt for elever med spesielle behov, skulle ut av loven. De kunne, om de ville, få lov til å regne seg som helt ordinære friskoler på grunnskole- og videregående trinn, med langt lavere ordinære tilskudd. Deres relativt sett høye statstilskudd for tilpasset undervisning av funksjonshemmede og elever med spesielle behov, in-

klusivt full skoledrift, skulle avvikles. Skolene skulle over på PP-midler til enkeltelever, fordi dette var det standardiserte prinsippet for all spesialpedagogisk undervisning for øvrig. (Privatskolelovens § 26, tilskuddsregel 1 og 2, skulle avvikles.)

Kristne Friskolers Forbund innkalte til et møte i Oslo i juni 2002 hvor Steinerskoleforbundet og utsendinger fra de helsepedagogiske steinerskolene også var innbudt. Konklusjonen på drøftelsene var klar for de fleste; uten den gjeldende retten til et tilpasset statstilskudd, ville skolene måtte legge ned. De kristne friskolene som drev på videregående trinn, ville rammes hardest av alle. PP-midler øremerket til enkeltelever for et visst antall spes.ped.timer pr uke, ville i sum bli altfor snaut. På videregående trinn er tildelingen av PP-midler dessuten ekstraordinært lave, sammenlignet med grunnskoletrinnet. Ministerens lovforslag kom som sagt våren 2002. På våren 2003 kom lovproposisjonen fra regjeringen til Stortinget, uten at protester og møter med departementet hadde ført frem. Det avgjørende punktet var uforandret. Alle særskilt tilrettelagte frie skoler skulle ut av loven og det særskilte statstilskuddet skulle avvikles. Så langt hadde ingen motstand lyktes. Det skal bemerkes at det fulgte med en departemental «redningsplanke». De reelle tilskudd disse friskolene fikk, skulle bevares som en egen post i statsbudsjettet, men kun inntil videre. Mer ble ikke lovet. Tilskuddet skulle løpe noen få år, for å muliggjøre en omstilling. Skolene skulle i løpet av denne overgangstiden besørge at deres elever fikk tildelt spesialpedagogiske timeressurser via PP-tjenesten fra kommuner og fylker. Under den nevnte krisekonferansen i juni 2002, var som sagt konklusjonen klar; vi kunne ikke drive skolene bare med PP-midler. PP-midler er individuelle tildelinger som forutsetter at skolen «går av seg selv». PP-midler dekker ikke en hel skoles drift; fysisk og

På årsmøtet i Sosialterapeutisk Forbund på Granly 20. mars 2015 redegjorde Knut Dannevig for arbeidet med høringsuttalelsen om endringer i privatskoleloven (ny friskolelov).

administrativt. Dette ble ignorert. Omstillingsperioden ville bli en styrt avvikling. Dette var situasjonen. En av sluttreplikkene på konferansen lød slik: «Vi overlevde kunnskapsminister Hernes. Det er uvirkelig at Clemet skal utradere oss!»

Vi tar også med at våren 2003 sendte elevene ved de helsepedagogiske skolene selvlagde postkort til hver enkelt representant på Stortinget med bønn om at skolene måtte bli reddet. Kortene var skrevet i en hyggelig tone, og vi fikk høre at det vakte oppsikt å få vennlige kort med bilder tegnet av barn og unge. Men intet tydet på at kortene fikk noen betydning utover dette.

Innledningsmotivet om våre skolars røtter og allegoriene om rotvelt, illustrerer vår sårbarhet. Virkelighetens verden er en labil tilstand. Det vesentlige er å vise betydningen av at røttene er dype. De som er godt rotfestet, gir ikke så fort opp. Nettopp dette viste seg i praksis, da tilsynelatende alt håp var ute. Vi ble likevel reddet 15. mai 2003. Stortingets Utdanningskomite (KUF-komiteen), hadde da sitt lukkede møte for å sluttbehandle friskoleloven. Trine Skei Grande hadde som saksordfører ansvar for behandlingen. Hva som hadde skjedd fra dag til dag de to siste ukene før dette møtet, var et rent under. I ettertid kan alle de berørte takke Skei Grande for at hun på det rette tidspunkt hadde satt seg inn i vår sak ved å ta seg tid til å lytte til dem som det angikk. Derved kunne hun belyse hele saken for komiteens medlemmer. Til slutt kunne hun på vegne av de folkevalgte egenhendig skrive den endelige lovkonklusjonen inn i møteprotokollen. En konklusjon med den rette lovtekniske korreksjon. En liten korreksjon som regjeringen selv kunne ha fore-

tatt «på kammerset». Komiteens behandling medførte at de særskilt tilrettelagte friskolene skulle bestå.

Ettertiden bør stille noen spørsmål. Hvordan kunne en regjering ledet av Kjell Magne Bondevik fremme en slik lovproposisjon for Stortinget? Loven berørte på denne tiden 400 elever; barn, unge og unge voksne. Den ville ført til styrt avvikling av 13 skoler samt forhindret etablering av nye. Vi har beskrevet hvilken sentral rolle Kristelig Folkeparti tidligere hadde spilt for at nettopp denne kategori friskoler skulle gis realistiske statstilskudd. Lå det en felle i den politiske situasjonen i 2002-2003? Nedleggelse av gode tilbud til rusbelastede unge, ville kunne innebære en ufrivillig retur, tilbake til rusavhengighet. Nettopp disse kristelige behandlingsstedene med skoletilbud som en del av behandlingen, hadde gjennom år kunnet vise til de beste resultatene i rusomsorgen. Ingenting ville erstatte disse skolene. Situasjonen var et drama i det stille.

Kristin Clemets friskolelov var en rettighetslov med tilnærmet automatisk rett til godkjenning og oppstart av friskoler, dersom kriteriene ble oppfylt. Ministeren og departementet må ha ment at hvis våre skoler, de særskilt tilrettelagte skolene, skulle ha plass i friskoleloven, så ville nye tilrettelagte skoler, med visse strukturelle likheter, kunne bli grunnlagt for å nyte godt av det høye statstilskuddet. Dette nettopp i kraft av loven som en rettighetslov. Som en del av bakgrunnshistorien til den nye friskoleloven, hører det med at private kjeder og konsern skulle gis mulighet til å starte friskoler, for å gi offentlig skolekonkurranse og dermed øke kvaliteten på «produksjonen» i hele skolesektoren.

Som nevnt kan Kristelig Folkeparti kalles faddere for den gamle friskolelovgivningen i Norge. De særskilt tilrettelagte skolene sprang ut av en kristen-humanistisk tradisjon som hørte til hjerteområdet for mange kristne organisasjoner og for Kristelig Folkeparti. At disse skolene sto i fare for å ofres for samlingsregjeringens enhet, må ha smertet partiet. Dagfinn Høybråten fra Kristelig Folkeparti var med i denne samlingsregjeringen. Etter at Bondevik 2 regjeringen tapte valget og Stoltenberg-regjeringen kom til makten, kom Stoltenberg-Høybråtenforliket, Privatskoleforliket, på plass i 2007. En politisk avtale som skulle sikre friskolene og ikke minst de særskilt tilrettelagte skolene mot negative endringer, så lenge denne regjeringen besto. Dette var en meget viktig avtale for full normalisering. Høybråten klarte suverent å få rettet opp igjen det område hvor partiet tidligere hadde blitt overkjørt. På ett viktig område har likevel normaliseringen ikke blitt fulgt opp. Støtte til husleie, slik den gamle privatskoleloven sikret oss, er ikke blitt gjenopprettet. På to områder har normaliseringen ikke blitt fulgt opp; det gjelder tidligere rettigheter til husleiestøtte og til fri skyss over kommunegrensen.

På oppdrag fra Stortinget ble det i denne regjeringsspe-rioden opprettet en egen departemental forskrift som skulle bidra til gode rutiner, til en normalisering av våre skolars eksistens. Parallelt med det politiske privatskoleforliket, besøkte Stortingets Undervisningskomite Steinerskolen på Skjold hvor de også besøkte den hel-sepedagogiske skolen. Undervisningskomiteen fastslår etter besøket at disse skolene utfører viktige oppgaver gjennom sitt arbeid med elever som behøver noe særskilt. Komiteens uttalelse ble et politisk premiss for eksistensen av de særskilt tilrettelagte skolene frem til i dag. Vi kan føye til at formannen i Utdanningskomiteen (etter regjeringsskiftet), Ine Marie Eriksen Søreide fra

Høyre, på forhånd også hadde besøkt Helsepedago-gisk Steinerskole på Hedemarken. Hun var på en liten rundreise, og hun ble invitert til å sette seg inn i hva en særskilt tilrettelagt skole kan være i praksis. Hun ga klart uttrykk for at slike friskoler hadde rett til fortsatt eksis-tens og til normal drift. En oppfatning som hun senere viderefremidlet.

Ny friskolelov

Kunnskapsdepartementet arbeider nå med en ny frisko-lelov (den tredje i løpet av tolv år!) Som en frukt av alle bidrag for å sikre fremtiden for alle de særskilt tilrette-lagte skolene, har vi nå en normal plass i loven. Departementet skriver i sitt utsendte høringsforslag av 15.10.14, om skoler med særskilt opplæring for funksjonshem-med: «Enkelte av disse skolene er tilpasset en bestemt type funksjonshemninger samtidig som tilbudet deres har svært stor verdi for de elevene det gjelder» (Kapittel 10.5.3, side 63). Den nye friskoleloven er forventet lagt frem som proposisjon for Stortinget i vårsesjonen. Den offentlige høringsperioden ble avsluttet 15. januar. De-partementets høringsnotat skiller seg fra tidligere lig-nende dokumenter gjennom å være skrevet i en tone og form som inviterer til dialog. Det reelle faktainnholdet har imidlertid svært lite nytt, utenom en prinsipiell mu-lighet for at private konsern og kjeder igjen skal kunne opptre som friskolegründere og -eiere. Loven gir ingen automatisk rettighet til opprettelse av nye friskoler, men vil åpne for en liberal praksis. Nettopp dette fører til at loven har overdrevent mange innslag av detaljreguleren-de og kontrollerende bestemmelser. Det underkalkulerte statstilskuddet til alle typer friskoler videreføres som før. Man åpner med den ene hånden og strammer til med den andre. Men kanskje undervisningsminister Torbjørn Røe Isaksen vil følge opp de dialoginviterende signaler fra høringsnotatet? Det håper vi.

Ledig stílling vernepleier Rostadheimen

Rostadheimen har ledig full stilling for vernepleier fra 1.06.2015. Stillingen er i turnus med arbeid hver fjerde helg.

Stiftelsen Rostadheimen Bofellesskap er en privat virksomhet som gir heldøgnsbasert tilbud til 8 beboere med funksjonshemming. Driftsansvaret dekker to bofellesskap og ett dagtilbud. Rostadheimen ligger i vakre omgivelser ved Sørfjorden på Garnes, i Arna bydel. Langs vår strandlinje har vi naust med båt plass.

Fra Bergen Sentrum tar det 20 minutter med lokaltog og buss.

Søknadsfrist 15.05.2015

Stiftelsen Rostadheimen Bofellesskap
Garnesv 166 5264, GARNES, Norge
Telefon: 97694965
E-post: dag.kydland@rostadheimen.no